

Pavčina HANZOVÁ

Phenomenological Reading of Virginia Woolf's Mrs. Dalloway

bakalářská práce

ÚFAR FF UK

Práce Pavčiny Hanzové je – stručně řečeno – velmi nadprůměrná, neboť pro své (nejen filosofické) čtení románu Virginie Woolfové zvolila jako pozadí velice šťastně fenomenologii Merleau-Pontyho, která – jak práce jasně ukazuje – z filosofické perspektivy osvětluje to, co popisuje Virginie Woolfová, ale i naopak. Významné jsou zejména analýzy „vněmového pole“ a „anonymity subjektu (resp. anonymní existence)“ z *Fenomenologie vnímání*, které jsou – tak jako je tomu i v románovém textu *Paní Dallowayové* – zasazeny do každodenní zkušenosti, v níž se primárně dává smysl světa a která je ve svých nejhlubší vrstvách rovinou před-personální a před-subjektivní, rovinou vnímání, jež je neoddelitelná od tělesnosti. S tím koreluje text románu, v němž Woolfová rozehrává nesmírně složité struktury vztahů, v nichž se ruší hranice prostoru a času a tato struktura se jakoby spřádá sama. Pavčina Hanzová si přitom velmi pozorně všímá role pozornosti, která vždy osvětluje jenom určitou, možná dokonce velmi malou část, této „struktury“, velmi malou část této podoby reality a která je nadto distribuována odlišnými „points of view“, takže osoba, která je jejich nositelem, se vynořuje z před-personální sféry jako „vlna“ (viz stejnojmenný román) více či méně vyhraněná na tomto pozadí. Což platí i pro „okamžik“, jehož prchavost je funkcí pozornosti.

Již z toho je zřejmé, že v této práci nejde o pouhou analogii. Autorka ukazuje, že určitá elementární vrstva zkušenosti je jednou popsána jazykem fenomenologie, podruhé jazykem literárním a že obojí je navzájem zcela komplementární, že jedno osvětluje druhé: jak fenomenologii po Husserlovi, tak literární techniku modernismu.

Do tohoto rámce (jímž je rozchod s dualismem těla a vědomí) jsou pak zasazeny konkretizující analýzy. A platí, že právě literární technika Woolfové dovoluje mnohem lépe porozumět, například pokud jde o popis vztahu k druhému: splýváním různých „hledisek“ se vytváří cosi jako společná tkáň prožívání světa, která pak může být artikulována „kulturními objekty“, které umožňují „sdílení“, aniž tím zaniká jejich původ v „žitém světě“ (rovina pre-verbální) před intersubjektivní identifikovatelností. Tomu pak odpovídá i literární technika Woolfové: okamžik, pocit, letmá vzpomínka je cosi, čeho hranice nelze jasně vymezit. Pospolu tu jsou "objektivní" děje, "subjektivní" aktuální prožitky a reakce; jsou tu vyslovená slova, ale i jejich zvrstvené podtexty, z nichž pouze některé přecházejí z latence do manifestního stavu, je tu přítomnost i minulost, ale tak, že rozlišování subjektivního a objektivního, přítomného a minulého, vysloveného a neřečeného nemá žádný smysl. Stejně ta událost nelze chápat jako nějaký „výřez“ v proudu: je neredukovatelně otevřený, z každé strany jako by odkazoval "a tak dál".

Pavčina Hanzová velice dobře ukazuje, že tento román Virginie Woolfové nazírá a podává realitu určitou způsobem blízkým tomu, čemu se blíží i merleau-pontyovská fenomenologie (nejen ve *Fenomenologii vnímání*, ale i ve *Viditelném a neviditelném*): asociace, barvy, mísení časových rovin, mizení a vynořování postav, "proud vědomí", protože ji nazírají a podávají určitou literární technikou - bez dominantního hlediska, bez vševědoucího vypravěče; prostor tu hraje jen vedlejší roli, protože "prostor" děje drží pohromadě zvuk odbíjejících hodin, tedy čas atd.

Pozornost věnuje i postavě Warren Smithe – přirozeně, protože tady leccos z fenomenologie selhává (pro Husserla by halucinace byla možná pouze jako imaginace jakožto typ intencionálního vztahu, ale to nemá nic společného s propukajícím šílenstvím). To by už bylo spíše téma pro Deleuze. Zdá se mi ale, že u Virginie Woolfové jde spíše o komplementaritu života a smrti (Warren Smith má okamžiky, kdy se propadá zcela mimo svět, ale také chvíle, kdy se zdá být „nad hladinou“) – jako by se tu určitá limita života ohledávala z obou stran (personální existence a zcela anonymní existence).

Ale tato komplementarita může být i komplementaritou štěstí-hrůza, což asi by mohlo být pro Woolfovou charakteristické. Ovšem „komplementarita“ má podobu „vlny“ více či méně vyhraněné vzhledem k vodě, do které se znovu vrátí. A odtud vratkost sebe-identity, kterou prezentuje Septimus Warren – ale v jiné než krajní podobě je tato vratkost asi vlastní všem „subjektům“.

Práce je skutečně výborná. Oceňuji, jak autorka dokáže přihlížet k významu literární techniky, tak k tomu, co je pojmovým myšlením ve filosofii a jak je v její práci obojí v dokonalé rovnováze.

Navrhuji hodnotit jako výbornou.

Postscriptum: filosofové se tu a tam vracejí k Woolfové, například – dost překvapivě – i Jacques Ranciere:

„Musel jsem to tedy popisovat jinak, abych tomuto univerzu promluv navrátil jeho ráz neautorizovaný a lakunární a abych těmto zkušenostem navrátil všechnu jejich víceznačnost a nerozhodnutelnost ... bylo tedy třeba přijmout ... jiné modely (Proust či Virginia Woolf), to jest zvolit takový model vyprávění, který nezačíná tím, že zakořeňuje, nýbrž vychází z fragmentárního, mezerovitého, nerozhodnutelného a zčásti nerozhodnutého charakteru těchto promluv, typ vyprávění á la Virginia Woolf, v němž se vynořují hlasy, které se postupně prostupují a nějak utvářejí celý prostor svého působení. Bylo třeba konstruovat vyprávění, v němž by bylo možné vidět, jak nikoli tělo produkuje hlas, nýbrž jak hlasy krok za krokem rýsují cosi jako kolektivní prostor.“
"Histoire des mots, mots de l'histoire". In: Communications, 58, 1994 87-8.

M. Petříček
2024

24. srpna